

Mia Dreese

Herman van Kogelenberg: 'Je voelt je een klein beetje nuttig'

Herman van Kogelenberg is in mei benoemd tot tweede fluitist in het Koninklijk Concertgebouw Orkest. Hij is de opvolger van Rien de Reede, die afscheid heeft genomen. Een gesprek in het Muziektheater, waar Herman zijn debuut in het orkest maakt in de opera Euryanthe van Weber.

Je hebt gisteren examen gedaan, ging het goed?

"Ik ben geen liefhebber van examens, maar dit examen, eindexamen tweede fase, ging redelijk goed, (aarzelend) ik had een 9. Op het programma stonden de Bachpartita, Reinecke fluitconcert, *Chant de Linos* van Jolivet, *Voice* van Takemitsu en de *Euryanthevarianties* van Kuhlau – om in stijl te blijven. De varianties zijn een mengsel van staccato, drieklanken en toonladders, dan heb je het wel gehad, maar wel leuk."

Hoe vind je het om in dit orkest te spelen?

"Erg leuk (pretogen), verbijsterend, want waar je ook kijkt en luistert, de zesendertigste viool of zo, iedereen gaat er volledig voor, het klinkt gewoon. Terwijl als je andere orkesten ziet... hier is iedereen goed en wil ook echt. En ook alle tuttiblazers, die er soms maar een beetje naast hangen, dat is hier überhaupt niet het geval. Je voelt je weer een klein beetje nuttig, ja, echt hoor! In Luik heb ik vier volledige seizoenen meegespeeld. Daarvoor had ik wel wat geremplaceerd in Luik, waar ik nog steeds woon. Ik ben nu heel hard zoekende in Amsterdam, dus als iemand dit leest ..."

Laten we even bij het begin beginnen.

"Ik kom uit Thorn. Heel lang geleden (ik ben nu 24), op mijn negende, ben ik begonnen met fluitlessen bij Wim Tonnaer, en dat heb ik met veel plezier volgehouden tot het conservatorium. Toen ben ik naar Amsterdam gegaan, naar Abbie de Quant. Bij haar heb ik vier jaar gestudeerd, en nog een jaar in Utrecht, ook bij haar. Daarna ben ik naar Den Haag gegaan, waar ik nog twee jaar bij Emily Beynon gestudeerd heb, en dat heb ik net afgesloten. Het was ontzettend verrijkend, omdat Abbie en Emily twee complete tegenpolen zijn. Misschien vinden ze dat zelf niet, maar hun manier van lesgeven is totaal tegenovergesteld. Dat is een enorme aanvulling. Abbie is ontzettend sterk op grote lijnen en muzikale passie en er compleet in opgaan. Emily vroeg altijd 'Hoe maak je die grote lijn dan?' Je moet er zelf over na gaan denken en wordt veel minder afhankelijk van 'hoe het weer is'. Het wordt veel meer dat jij fluit speelt in plaats van dat je met de fluit staat te vechten om wie er wint. Eigenlijk, denk ik. Ik kan nog geen fractie in

Herman van Kogelenberg

de praktijk brengen van al datgene wat ik gehoord heb, dat duurt nog jaren. Ik herinner me nu nog steeds dingen die Wim Tonnaer me verteld heeft, had ik die nou maar direct gesnapt. Opeens komt er zo'n zinnetje dat ergens dwaalt en niet weet waar het heen moet en dan ineens – klik, kijk, dat bedoelde hij."

Neem je een voorbeeld aan een beroemde fluitist, een opname, een toon die je ook wilt hebben?

"Ik haat fluit! Het spijt me, maar meestal vind ik het vreselijk. Fluit is absoluut geen solo-instrument, vind ik. Het is leuk voor in het orkest, en het is heel erg mooi, echt een toegevoegde waarde, maar je ziet het nu ook aan Pahud bijvoorbeeld, na een paar jaar gek gedaan te hebben is hij toch maar weer terug in Berlijn (*Berliner Philharmoniker, red.*). Je kunt bijna geen solocarrière doen met zo ongeveer drie concerten. Ibert is leuk, maar is geen Brahms. Als violist of pianist heb je fantastische concerten. Als ik niets van muziek wist, weet ik niet of ik voor mijn plezier naar een fluitconcert zou gaan. Het blijft namelijk toch ook een gevecht met de fluit in de meeste gevallen. Enkele uitzonderingen daargelaten natuurlijk! Met ons instrument kan je zoveel minder dan bijvoorbeeld met een viool: het hele palet aan kleuren en dubbelgrepen, alle speelmannieren die een viool kan.

Afgezien van een paar tuus en taas kunnen we toch vrij weinig.”

Wat mis je dan?

“Ik ben inmiddels een groot liefhebber van vioolconcerten van Brahms of Prokofjev, die kunnen zo’n expressie leggen in wat ze brengen. Als wij alle noten kunnen spelen zijn we al heel erg blij, maar die diepte, die zit niet in onze concerten. Wij kunnen dat proberen en we kunnen vinden dat we dat heel erg goed doen, maar het blijft altijd een fluit. Het blijft een poging tot. Ik weet niet of het niet eenzijdig is, alleen maar fluit. Als je op dezelfde avond de keus hebt tussen Brahms of Reinecke, dan weet ik het wel.”

Waarom speel jij dan fluit???

“Omdat er vroeger in de harmonie geen violen zaten! (lacht hard...)”

Ik kan me voorstellen dat je dat zegt. Jij komt uit Thorn waar de harmoniewereld heel erg leeft, dus als kind zat je in die omgeving.

“Nee, nee, ik speel heel erg graag fluit, hoor, maar ik denk dat het instrument beter tot zijn recht komt als klankkleur in een orkest. In heel veel stukken zitten prachtige solo’s, zoals in *Daphnis* van Ravel, daar is de fluit een toegevoegde waarde. Je bent blij om zo’n fluit te horen, je luistert met plezier.”

Is fluit toch wel een bewuste keus geweest of was er in het harmonie-orkest een fluit nodig, zoals dat wel met meer mensen is gegaan?

“Ja, zo ongeveer ging het wel. God zij dank, want daardoor kwam ik bij een briljante leraar, Wim Tonnaer. Je realiseert je pas veel later, als je ziet bij hoeveel mensen op een conservatorium of nog later de hele basis soms compleet fout zit. Die niet kunnen ademhalen of geen staccato hebben. Ik zeg niet dat ik dat wel had, maar hij leerde je echt een basis en een klank, daar heb ik echt veel geluk mee gehad.”

Maar heb je wel het gevoel dat je muzikaal je ei kwijt kunt als je fluïtspeelt?

“Ik wel. Je moet geen ‘fluit’ spelen. Ik heb een cd van James Galway met het blaaskwintet van Nielsen, kamermuziek dus. Maar het is echt ‘James Galway plays the Nielsen Quintet’. Ook door de opname-techniek hoor je een fluit en vier andere instrumenten. Dan ben je geen muziek aan het maken, maar speel je fluit. Het is natuurlijk een briljant fluitist hoor. In bepaalde dingen is hij fantastisch en absoluut de beste! Ieder zijn bepaalde dingen.

Ik zag laatst op tv een masterclass van Maxim Vengerov. Dat deed hij ontzettend goed, hij had het niet over de technische kant van het vioolspelen, maar over het uitdrukken van het karakter in de muziek. Dat vind ik heel erg imponerend. Hij speelt geen viool, maar dat stuk. Hij brengt de humor in de muziek, maar niet op een banale manier.

Ander voorbeeld: twee weken geleden hoorde ik in

Brussel de Berliner met Janssons (*toekomstig dirigent van het Concertgebouworkest, red.*). Zij speelden een Beethovensymfonie en de *Neue Welt* van Dvorak, de meest afgedragen stukken die er bestaan. Maar het was alsof het nieuwe stukken waren, in positieve zin. Om acht uur word je opgepakt en om kwart over tien word je weer neergekwakt, en je bent een ervaring rijker. Dat kunnen wij als fluitistjes niet alleen.”

Wat voor muziek vind je leuk?

“Op mijn examen heb ik de Partita van Bach gespeeld, maar dat is muziek waar je eigenlijk voorlopig van af moet blijven. Die eenvoud, dat is zo verschrikkelijk moeilijk! Ik heb thuis een dubbel-cd met alle partita’s en sonates voor viool door Schlomo Mintz, dat is fantastisch. Met Grumiaux heb ik ze ook, maar dat is, je mag het bijna niet zeggen, veel gedateerder, je hoort echt het spel van 40 jaar geleden; prachtig, maar inmiddels gedateerd. Verder vind ik bijvoorbeeld een orkeststuk als *Shéhérazade* van Ravel heel erg mooi, dat hebben we vorig jaar gespeeld; het tweede deel is solo voor fluit en de soliste (sopraan) met alleen wat strijkersakkoorden eronder; fantastisch hoe je dan samen ‘naar hogere sferen’ kunt gaan! En voor fluit vind ik *Chant de Linos*, of de Dutilleux-sonatine heel erg goed. Of, héél erg lelijk, maar geweldig om thuis te spelen: het fluitconcert van Rodrigo. Fantastisch, zo ontzettend banaal, heerlijk – maar misschien niet om met orkest te spelen. Dat is zo ontzettend moeilijk, eer dat wij dat kunnen spelen zijn we al heel blij, en dan gaan we dat met orkest spelen en zal het nooit ergens naar klinken, omdat het meestal maar een gevecht zal blijven om samen achteraan uit te komen, en dan ook nog hoorbaar te zijn.”

Vergelijk je wel eens opnames?

“Ik doe niet anders. We hebben het geluk in Luik, dat we een enorme mediatheek hebben, waar ze duizenden cd’s hebben, zowel heel recente als heel oude, die je daar allemaal mag gaan lenen. Tig opnames van een bepaalde symfonie, ook van vele jaren geleden. Wat me opvalt is dat opnames van zelfs tien jaar geleden nu al gedateerd lijken. Ik heb het idee dat bijvoorbeeld de blazersklank enorm veranderd is. Flexibeler of zo. Het Concertgebouworkest had dat al veel eerder, in opnames van 15 jaar geleden, dan hoor je al de klank die er aan komt. Maar de Berliner of de Wiener van 20 jaar geleden – één massief blok. Men speelde anders, de opvattingen veranderen door de jaren heen. Alles wat wij nu doen zal over tien jaar ook weer ouderwets klinken, ben ik bang. Al willen we dat niet.”

Houd je ook van andere muziekstijlen, zoals jazz?

“Ja, dat heb ik best wel graag opstaan, op de radio of cd. Wel vind ik dat je als klassiek musicus hiervoor moet oppassen; er zijn namelijk altijd wel mensen die denken dat ze dat even kunnen doen, het is zo’n apart vak, dat moet je aan specialisten overlaten, net als op

oude fluiten spelen. Of je moet het doen zoals Rampil met die Suite van Claude Bolling. Echte klassieke fluit met een jazz-trio. Dat was geweldig leuk.”

Tijdens het Vester Festival heb ik je ook gehoord met het Farkas Quintet

“Wij zijn nu zes jaar bij elkaar als blaaskwintet, dat gaat heel leuk. We hebben een cd gemaakt en een nieuwe is op komst. Ons repertoire is heel divers: van Sweelinck-koralen tot nieuwe stukken. We hebben links en rechts een paar compositieopdrachten uitgedeeld, ook voor andere bezettingen. We gaan nu bijvoorbeeld een stuk doen voor kwintet en cello, en die versie van *Peter en de Wolf* voor kwintet, verteller en slagwerk werkt geweldig goed voor kinderen. We zijn voor les bij Brian Pollard geweest – dé Brian Pollard –, bij Hans Jörgen Schellenberger, de oud-solohoboïst van de Berliner, die gaf in Amsterdam een masterclass, en bij de hoboïst Jan Spronk. Concerten hebben we natuurlijk nooit genoeg, maar het gaat goed. Het is een langdurig en moeilijk karwei.”

Wat ik zo leuk vond toen ik jullie hoorde, was dat als jij zacht ging spelen, de anderen dat ook deden.

“Ja, maar dat is het leuke van kwintet spelen, andersom is het namelijk ook zo. Als de hoornist *ppp* speelt ga je ook mee. Op onverwachte momenten kun je onverwachte dingen doen (is dat Nederlands?). En dat daarop gereageerd wordt. Als je een stuk goed kent kun je nieuwe dingen gaan proberen, zoals die Danzi die we daar gespeeld hebben, dat hebben we tig keer gespeeld, om die telkens nieuw en levendig te houden, dat is heel erg leuk en interessant, ook voor jezelf.”

Cd Het Farkas Quintet speelt werken van Farkas, Ligeti, Bozza en Nielsen. World Wind Music, WWM 500.058.

~~~~~ eeeeeoooo